

Gorzki wynalazek szafana

A takie miejsca są dla władz podejrzane. Nie, żeby nie istniały wcześniej. Na Bliskim Wschodzie ludzie spotykali się towarzysko w meszicach, winiarniach (otaczała je nie najlepsza sława), i hammamach, czyli łaźniach. Jednak kawiarnia otworzyła się na wszystkie klasy społeczne naraz, przez co zdobyła ogromną siłę oddziaływania.

Picie kawy w Palestynie w XIX w.

W 1511 roku Khair Beg, gubernator Mekki, zamknął wszystkie kawiarnie i nakazał karać chłostą amatorów czarnego napoju. Picie kawy uznano za czyn niezgodny z Koranem, a dodatkowo jednym z ubocznych skutków jej zażywania miała być radykalizacja poglądów, która może zachęcić poddanych do buntu, co zgodnie potwierdzili duchowni i lekarze. Coś w tym zapewne jest, przecież francuscy rewolucjoniści, Maximilien de Robespierre, Georges Danton i Jean-Paul Marat, spotykali się w jednej z najstarszych paryskich kawiarni, Café Procope, która

wcześniej była mekką francuskich myślicieli: Jeana-Jacques'a Rousseau, Woltera, encyklopedystów... Zakaz Khaira Bega obowiązywał przez trzysta lat. Selim I, sułtan Kairu, miał nieco odmienne zdanie na ten temat: to raczej zakaz spożywania popularnego napoju może wywołać rewolucję. W 1524 roku wielki mufti Mehmet Ebussuud el-İmadi ogłosił fatwę zezwalającą na picie kawy.

Po stu latach historia powtórzyła się w Konstantynopolu. Sułtan Murad IV prohibicją objął alkohol (z którym sam miał problemy, zmarł w 1640 roku, w wieku 24 lat, na marskość wątroby), tytoń oraz kawę. Amatorów tych używek karał śmiercią. Podobno sam, niczym ów legendarny abbasydzki kalif Harun ar-Raszid, krążył nocą po ulicach miasta i osobiście dokonywał egzekucji.

Najstarszy europejski opis kawy zawarł w kronice swojej podróży przez kraje Lewantu do Mezopotamii *Aigentliche Beschreibung der Raiß inn die Morgenländerin* (1583) niemiecki botanik i lekarz Leonhard Rauwolf:

*Bardzo dobry napój nazywają Chaube, który jest zwykle tak czarny jak atrament i bardzo dobry w chorobie, szczególnie żołądka. Piją go wczesnie rano, publicznie i bez obaw z glinianych naczyń lub chińskich filiżanek, tak gorący, jak tylko się da...*¹

Jak zwykle najszybsi okazali się handlujący ze Stambułem kupcy weneccy. Włoski lekarz i botanik Prosper Apianus, który w 1580 roku podróżował po Egipcie, jako pierwszy opublikował ryciny przedstawiające kawowy krzew². Arabski (a właściwie jemeński) monopol został złamany około 1650 roku przez Babę Budana, sprytnego sufickiego pielgrzyma z Indii, któremu udało się wywieźć siedem (w Koranie święta liczba) surowych ziaren.

¹ L. Rauwolf, *Aigentliche Beschreibung der Raiß inn die Morgenländerin*, Augsburg 1582, r. VIII. Patrz także: *Eighteenth-Century Coffee-House Culture*, red. M. Ellis, t. 4, Routledge 2016, s. vii.

² *De Medicina Aegiptiorum Libri quatuor* (1591), *De Plantis Aegipti Liber* (1592).